

Nam licet in eo simul essent, possent adhuc intelligi distincta solo numero, sicut distinguuntur ea, quæ simul esse posse multi auctores existimant, vel satem ea, quæ successive insunt eidem subjecto. Si autem ea foret ratio, nulla possent numero distincta accidentia subjectum idem etiam successive informare. Ratio ergo, cur non possint, simul existentia idem actuare subjectum, petenda potius esse videtur ex incapacitate naturali subjecti, et consequenter ex defectu naturali agentis, quemadmodum lucidissime expositum manet ex Doctore Eximio,

ARTICULUS V.

De quibusdam rationibus in unitate fundatis, nempe de identitate, similitudine, æqualitate earumque oppositis.

Post expositam rationem unitatis, quæ primum attributum est entis, eique oppositæ multitudinis, oportet etiam declarare illas notiones, quæ quia in his fundantur, haud absurde ad unitatem ac multitudinem revocari queunt. Tales sunt identitas, similitudo et æqualitas, quibus opponuntur distinctio, dissimilitudo, diversitas et differentia, quæ multitudinem quamdam important. *Partes... unius sunt*, inquit Angelicus, idem, quod est unum in substantia; et simile, quod est unum in qualitate; et æquale, quod est unum in quantitate (1).

§ I.—IDENTITAS ET DISTINCTIO.

Notio identitatis per se patet;

104. Notio identitatis una est illarum, quæ cuivis ante omnem de ipsa quæstionem innotescit, quæque ne explicari quidem posset, nisi jam prævie nota supponeretur. Omnis enim explicatio rei cuiusvis fit afferendo aliquid, quod de ipsa prædicatur et enuntiandum esse noscatur. Atqui quod prædicatur de aliquo, significatur idem esse illi, ut scribit Aquinas (2). Non tamen facile est explicare verbis,

(1) S. Th. lib. 5 *Metaph.* lect. 11 initio.

(2) *Ibid.*, paulo inferius. Vide P. Joan. B. de Benedictis *Metaph.* lib. 1 quest. 5, cap. 1. *Dico* 1.^a

quod omnes apprime norunt. *Quid est idipsum?* quærit S. Augustinus. *Quomodo dicam nisi idipsum? Fratres, si potestis, intelligite idipsum. Nam et ego quidquid aliud dixerò, non dico idipsum* (1).

Verum quemadmodum solent aliæ quoque notiones ex se perspicuæ, magis per effectus declarari, ut cum bonum dicitur esse *id quod omnia appetunt*, pulchrum id *quod delectat contemplantem* etc., ita etiam quid sit *idem* et *identitas* per effectus in ordine ad intellectum nostrum declaratur (2). Dicit ergo identitas potest affirmabilitatem affirmativam unius de alio, vel capacitas verificandi propositionem affirmativam unius de alio, saltem si prædicatum in recto et substantive sumatur. Verba sunt plana. Dicitur *affirmabilitas*, quia affirmare unum de alio, est dicere ea esse idipsum. Et quoniam affirmatio et negatio eatenus est vera, quatenus res, quæ affirmatur vel negatur, ita est in seipsa, solum ea, quæ identica sunt in seipsis, sunt affirmabilia unum de altero, seu habere meritum et capacitatem verificandi propositionem affirmativam unius de altero. Nota tamen *affirmabilitatem* hic intelligendam esse *determinate*, non vero *indeterminate* et sub *disjunctione*, quo pacto possunt etiam prædicari ea quoque, quæ identica non sunt, ut *irrationale* de homine, ut si dicas: *Homo est animal rationale vel irrationale*. Additur in *recto*, quia quæ in obliquo prædicantur, possunt non habere identitatem; ut si dicas *Petrus est creatura Dei*, ubi Deus in obliquo prædicatur de Petro.

Hoc idem alii exprimunt dicentes identitatem in eo consistere, quod *hoc sit illud*; quod *hoc et illud non sint duo*, vel *non distinguantur inter se*.

Jam si quæras, quodnam sit fundamentum reale hujusmodi affirmabilitatis unius de alio, per quam explicavimus identitatem, non aliud reperies, quam *unitatem* vel *indivisionem*: et ideo a multis etiam identitas definitur *unitas in entitate*. Quæ enim idem sunt secundum id, in quo sunt idem, sunt reipsa *unum*, et ideo sunt idem, quia sunt unum.

Quomodo se habent inter se idem et unum

(1) S. August. *In Psalm.* 121, n. 5.

(2) *Cfr.* De Benedictis loc. cit.; et Sylvest. Mauri, *Questiones philosophicæ*. t. 1, quæst. 30.

Nihilominus identitas saltem secundum nostrum modum concipiendi et explicandi videtur addere supra unitatem comparationem ac relationem aliquam, neque enim identitas a nobis prout talis concipitur, donec id, quod affirmatur, et id, de quo affirmatur, invicem comparata *unum* deprehendantur, ac proinde alterum de altero affirmabile vel affirmandum, quia revera non sunt alterum et alterum, sed unum et indivisum.

Hanc puto esse doctrinam Aristotelis, qui post institutam inductionem et analysin diversorum modorum, quibus idem dici potest, ita concludit: *Quare patet, quod identitas unitas quaedam essentiae est, aut plurium, aut cum ut pluribus utatur, ut puta cum dicat ipsum sibi ipsi idem, ut duobus enim ipso utitur* (1); quia nempe per identitatem aut ea, quae secundum esse sunt plura, dicuntur *unum*, propterea quod in aliquo uno conveniunt, quo pacto Petrus et Paulus conveniunt in una ratione hominis, et musicus et aedificator dicuntur unum, quia licet sint plura, conveniunt in uno subjecto, cui insunt; aut e converso, quae secundum rem sunt unum, sumuntur ab intellectu ut plura; sicut *homo* et *animal rationale*, quamvis secundum rem non sunt plura, sumuntur ab intellectu tamquam plura per diversos conceptus apprehendentes *hominem* ut subjectum, et *animal rationale* ut praedicatum, et sic intellectus quasi geminando rem sibi que opponendo et comparando per diversos conceptus, potest intelligere relationem, quam identitas involvit, nec aliter posset illam intelligere, utpote quae necessario postulat duo extrema (2). Hinc nullo negotio discas, cur *identitas* sit quidem attributum entis, quod tamen ad unitatem revocatur, quia importat unitatem tamquam fundamentum, cui addit relationem illam affirmabilitatis alterius de altero.

Quæres autem, qualis sit ista relatio, quam identitas importat. S. Thomas docet, relationem rationis dumtaxat esse illam, quae adest in identitate reali et numerica, quia non adsunt in illa vere duo extrema, quae referantur, atque

(1) Lib. 5. *Metaph.* cap. 9.

(2) Cfr. S. Thom. lib. 5, *Metaph.* lect. 11, fin.; Mauri, *Aristot. Opera omnia*, lib. 5 *Metaph.*, cap. 9, n. 2.

Qualis relatio
adsit in
identitate.

adeo huiusmodi relatio non potest consistere, nisi in quodam ordine, quem ratio advenit alicujus ad seipsum secundum aliquas ejus duas considerationes; secus autem esse, cum dicuntur aliqua eadem esse non in numero, sed in natura generis, sive speciei (1). Quam doctrinam equidem sic interpretarer, ut in iis, quae identica secundum genus vel speciem dicuntur, adsit quidem realis relatio, non tamen proprie identitatis, sed *similitudinis*, quia quamvis individua ejusdem speciei, et species ejusdem generis sint extrema realiter distincta, non tamen sunt inter se affirmabilia secundum rem ipsam, sed solum per operationem mentis, atque adeo identica sunt solum ratione, quia ratio certo modo illa considerando, facit unum et idem, licet in se sint plura et distincta. Similitudinis tamen habent realem relationem, quia non sunt *similia* solum ex consideratione intellectus, sed secundum rem ipsam, quia vere habent formas uno conceptu intelligibiles.

Sed jam veniamus ad divisiones identitatis. Primo dividitur in identitatem *realem* et *rationis*. Prima rebus convenit ante mentis considerationem: talis est, quam res quævis habet secum ipsa, ut *Petrus* v. g. cum *homine*, *homo* cum *animali rationali* etc. Rationis identitas est ea, quae provenit a certa mentis consideratione, ut identitas Petri et Pauli secundum rationem *hominis* specificam, et Petri et leonis secundum genericam rationem *animalis*. Quare identitas rationis subdividitur in specificam et genericam, semperque supponit præcisionem aliquam mentis, qua in rebus diversis negliguntur varietates, et solum apprehenditur id, in quo conveniunt, quodque una eademque definitione definibile est.

Identitas præterea alia est *adæquata*, alia *inadæquata*. Prima est identitas totius cum toto, seu cum omnibus partibus simul sumptis, qualis est identitas *hominis* cum *animali rationali*, vel hominis cum composito ex anima rationali et corporeo. Inadæquata viget inter totum et partem, ut identitas *hominis* cum *animali* vel cum *rationali* et *hominis* cum *anima rationali*.

Identitas realis
et rationis vel
logica.

adæquata et in-
adæquata;

(1) S. Thom. 1 p. quest. 28, art. 1 ad 2.um Cfr. *Metaph.* lib. 5, lect. 11, fin.

physica et
moralis.

Tertio dividi etiam potest identitas in *physicam* et *moralem*. Physica est propria rei jugiter perseverantis in sua realitate; quo pacto anima rationalis semper est eadem secundum suam substantiam. Moralis vero identitas viget in re, quæ quamvis physice quidem secundum suam substantiam mutetur, eadem tamen perseverat in hominum existimatione, quia nempe ita sensim siquæ sensu immutatur, ut alteratio animi considerationem effugiat.

Principium iden-
titatis.

Notissimum omnibus est principium identitatis, de quo in Logica locuti sumus: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*, intellige semper secundum eum modum, secundum quem identificantur inter se uni tertio; nam si re identificantur illi erunt quoque re eadem inter se, licet possint esse ratione diversa; si autem re et ratione sint uni tertio eadem, simili etiam modo erunt eadem inter se (1). Quomodo vero principium hoc servetur et explicandum sit in Ssmæ. Trinitatis mysterio, Theologis declarandum relinquimus. Identitati opponitur

Distinctio quid.

105. **Distinctio**, quæ ideo describi potest *negatio identitatis*, vel *negabilitas unius de alio in recto*, vel *capacitas verificandi propositionem negativam unius de alio*. Omnis enim distinctio, quæcumque tandem sit, exprimi solet per formulam negativæ propositionis: *Hoc non est illud*.

Distinctio
adequata et
inadequata:

Distinctio dividitur multifariam, sicut identitas. Et primo quidem in adæquatam et inadæquatam. Adæquata est distinctio secundum totam rerum, quæ distinguuntur, entitatem, qualis est distinctio inter Petrum et Paulum; inter materiam et formam substantialem, inter manum et pedem etc. Inadæquata versatur inter totum aliquod et partem ejus, v. g. inter *hominem* et *corpus* ejus, inter *hominem* et *animal*, etc.

distinctio realis
et rationis vel
logica

Dividitur deinde in *realem* et *rationis* vel *logicam*. Realis dicitur ea, quæ in rebus inest independentè a mentis consideratione, ut distinctio inter *hominem* et *lapidem*, inter *Petrum* et *Paulum*. Distinctio logica vel rationis est ea, quæ convenit rebus dependentè a mentis consideratione, seu prout cognitis per conceptus inadæquatos et præcisivos: talis est distinctio inter *animal* et *rationale* in homine, nam

(1) Vide Suarez, disp. 7 *Metaph.*, sect. 3, n. 8.

hæc licet re idem sint, habent tamen expresiones mentales diversas, siquidem conceptus *animalis* et *rationalis* exhibent notas intelligibiles diversas, perque diversas definitiones describuntur; animal nempe definitur *principium sentiendi*, rationale vero *principium intelligendi*. Et sic quod re unum et identicum est, ratione distinctum et multiplex efficitur propter nostrum modum intelligendi. Hujusmodi ergo distinctio, cum sit penes conceptus, non est in rebus tamquam in subjecto, sed solum in mente (1), et propterea non repugnat Deo, quemadmodum communis tenet sententia; repugnaret autem realis, utpote quæ destrueret simplicitatem divinam. Quamquam autem distinctio rationis tamquam in subjecto solum sit in intellectu, potest tamen habere vel non habere radicem aut fundamentum in rebus: quare subdividitur in distinctionem *rationis ratiocinantis* et *rationis ratiocinatæ*. Distinctio rationis ratiocinantis est ea, quæ nullum habet fundamentum in rebus: talis est distinctio inter *ensem* et *gladium*, et generatim inter synonyma. Distinctio autem rationis ratiocinatæ est ea, quæ radicem et fundamentum habet in rebus ipsis, qualis est distinctio inter *animal* et *rationale*. Hæc vocari etiam solet *fundamentalis* et *virtualls* (2). Cæterum hujusmodi radix vel fundamentum diversimodi representandi rem eandem potest esse triplex: α) continentia plurium perfectionum unitarum in ente simplici, quæ in aliis dispersæ cernuntur atque invicem separatæ. Sic quamvis una in se simplexque sit regia potestas, quia tamen diminuta in inferioribus ministris per partes reperitur, potest rex concipi ut iudex, ut summus belli dux, ut legislator, ut regni administrator. Ita etiam rationalis anima concipi potest ut principium vegetandi, sentiendi, intelligendi, quod principium triplex, quod in planta, animali et angelo, per partes reperitur, in anima unitum est in una simplici essentia (3).

Fundamenta
distinctiois ra-
tionis:
primum,

(1) Vide S. Thom. *De Potent.*, quæst. 7, art. 6, prop. fin.; *Opusc. de Articulis centum*, quæst. 2. Cfr. *ibid.* quæst. 3 et 4 quæst. 7; 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 3, corp. et ad 3.um, 5.um et 6.um

(2) Vide Suarez, disp. *Metaph.* 7, sect. 1, n. 4.

(3) Vide S. Thom. 1.^a, dist. 35, quæst. 1 ad 2.um; *de Verit.* quæst. 2, art. 1.

alterum,

β) Alterum fundamentum distinguendi per rationem est eminentia perfectionis rei cognitæ atque adeo imbecillitas intellectus nostri, qui cum non possit rem illam, saltem statim, adæquate repræsentare, ac prout est in se, intueri, per species particulares et imperfectas primo inadæquate apprehendit, ac mox pedetentim plures hujusmodi conceptus diversos in unum conglobando, perfectius conatur intelligere. Hoc modo distinguit mens nostra divinas perfectiones, quæ quamvis, utpote infinitæ et a se, nullibi reperiuntur dispersæ, sed sint necessario unitæ in una simplicissima substantia Dei, tamen intellectus noster in hac vita per species creatas divisim cognoscit, pluribusque conceptibus apprehendit (1). Duo hæc fundamenta revocari forte haud inepte poterunt ad objecti fecunditatem, spectata imperfectione intellectus nostri, qui vel nequit rem uno actu prout est apprehendere, ut accidit in divinis, vel si potest, non tamen cognoscit illam, initio saltem, nisi inadæquatis conceptibus propter species imperfectas a sensibilibus haustas, unde etiam postea solet sæpe distinctis repræsentationibus rem eandem exhibere. Ob oppositam rationem angeli non faciunt distinctiones rationis, quia intellectum perfectiorem habent, utentem speciebus rerum adæquatis: et nos ipsi in visione beatifica, lumine gloriæ confortati, divina intuebimur sine distinctionibus rationis.

tertium.

γ) Tertium fundamentum potest esse diversa rei intelligibilitas per ordinem et respectum ad varia connotata. *Sicut punctum, quod cum sit una res, respondet secundum veritatem diversis conceptibus de eo factis, sive prout cogitatur in se, sive prout cogitatur centrum, sive prout cogitatur principium linearum. Et hæc rationes sive conceptiones sunt in intellectu sicut in subjecto, et in ipso puncto sicut in fundamento veritatis istarum conceptionum* (2). Simili modo *simus* distinguitur a *curvo* per connotationem ad *nasum*, in quo tamquam in subjecto inest simitas.

(1) Vide S. Thom. 1.º *Contr. Gent.* cap. 35; 1 p. quest. 13 art. 4; *de Potent.* quest. 7, art. 5, 6; quest. 1, art. 1, ad 12.um; *de Verit.* quest. 2, art. 1 etc.

(2) S. Thom. lib. 1, dist. 2, quest. 1 art. 3, ad 6.um

Unum restat declarare, quanta requiratur diversitas conceptuum, ut vera detur distinctio rationis. Ac dicendum videtur distinctionem rationis requirere conceptus ita dissimiles, ut expriment rationes formales diversas vel prædicata diversimode definibilia, nec alter per alterum, aut per ejus explicationem, definiatur. Sic v. g. *animal* et *rationalis* distinguuntur ratione, quia diversæ sunt definitiones animalis et rationalis. Et ratio est, quia ea propria dicenda sunt ratione distingui, quorum formalis ratio rei alicujus est idem ac definitio illius, testante S. Thoma (1). Vel si mavis, ea distinguuntur ratione, quorum expressiones mentales diversæ sunt: atqui expressiones mentales tum sunt diversæ, cum definitiones diversas habent, non vero cum eadem definitione immediate vel mediata explicantur. Et propterea etiam non videtur esse proprie distinctio rationis ea, quæ versatur inter definitum ac definitionem, et generatim distinctio, quæ dicitur penes implicitum et explicitum, quæ viget inter illa prædicata, quorum alterum involvit alterum, quod tamen clare non exprimitur, sicut in conceptu substantiæ involvitur et imbibitur conceptus entis. Hæc enim proprie loquendo non exprimentur diversæ rationes formales (2).

Signa distinctionis realis duo sunt præcipua, eaque certissima: primum est realis productio *primaria* seu *quoad primum esse*; alterum est realis separabilitas duorum, sive quoad locum, sive quoad tempus in eodem individuo.

Primum probatur, quia nihil potest producere se vel sibi dare esse, cum nihil sit, seu cum non existat. Restrigitur autem signum hoc ad productionem primi esse, quia nolumus disputare, utrum per miraculum possit aliqua res seipsam reproducere, quemadmodum Theologi quidam docent Christum producere seipsum secundo, sive per secundam actionem subordinatam, in Eucharistia. Tamen etiam admissa hujusmodi miraculi possibilitate, necesse est, ut res, quæ seipsam reproducat, prius supponatur jam existens et per aliam actionem producta; ideoque hujusmodi actio non

Ad rationis
distinctionem
quanta
requiritur diver-
sitas
conceptuum.

Signa realis
distinctionis
duo præcipua.

(1) Vide S. Th. 1 p. quest. 13, art. 6; *de Verit.* quest. 2, art. 1, ad 11.um; lib. 5.º *Metaph.* lect. 7, paragr. f.

(2) Cfr. Lossada, *Logic.* tract. 2, disp. 1, cap. 6, n. 7 et 3.

est primaria, sed secunda, nec omnino proprie productiva, sed potius conservativa.

Secundum probatur, quia idem nequit separari a seipso, sive quoad locum sive quoad tempus. Ergo quæ hoc pacto separantur, non sunt re idem. Enimvero si quid separari posset a seipso in aliquo loco vel tempore, existeret sine se, atque adeo existeret simul et non existeret in eo loco vel tempore: quo quid absurdius? *Si potest alterum sine altero esse, non erit idem*, inquit Philosophus (1). Quæ ratio æque valet, sive separabilitas sit mutua, sive non; id est sive utrumque eorum separata manere possit in existentia, sive alterum dumtaxat. Quod vero quidam opponunt de separabilitate actuum divinatorum contingentium, quin tamen distinguantur ab esentia divina, videtur parum urgere, quia actus contingentes vel liberi in Deo quoad entitatem ipsa nequeunt separari, utpote qui unum idemque sunt cum divina essentia, et solum separari possunt quoad terminationem ad externa objecta, quo pacto nihil reale adjungunt essentia divinae, quæ proinde, sive adsit, sive absit certa aliqua terminatio, semper immutata permanet, nec si abesset, separaretur a seipsa (2).

Dixi separabilitatem in eodem individuo esse signum realis distinctionis, nam ex eo quod aliqua ratio sit separabilis ab alia in uno individuo, non sequitur distingui etiam in alio individuo, in quo utraque unita reperitur, v. g. ex eo quod ratio *animalitatis* separatur a *rationalitate* in leone, et ratio *viventis* a ratione *sensitivi* in planta, non sequitur hæc in homine distingui realiter.

Probe tamen nota e converso inseparabilitatem duorum non esse semper signum identitatis, quia licet duo distincta sint, non vetat tamen adesse rationem, quæ obstat separationi. Res patet in divinis Personis SSmæ, Trinitatis, quæ, quamvis sint realiter distinctæ, nequeunt tamen invicem separari.

(1) *Topicor.* lib. 7, cap. 1.

(2) Cfr Antonius Mayr, *Philosoph. peripat.* 1 part. disp. 2, quæst. 2, art. 1, n. 35; et Cl. Sanctus Schiffini, *Principia philosophicæ. Philosophia prima*, disp. 2, sect. 2, pag. 461, 462, Augustæ Taurinorum, 1886.

Tertium signum est realis distinctionis relatio realis. Realis enim relatio realem oppositionem implicat, seu extrema vindicat realiter opposita, relatio siquidem est unum ex quatuor generibus oppositionum, ut dictum est in Logica Minori. Atqui nihil potest sibi ipsi revera opponi. Ergo nec ad seipsum referri, ac proinde ubicumque adest realis relatio, ibi adest realis distinctio. Hinc Theologi cum S. Thoma (1) distinctionem ac pluralitatem Personarum in Deo colligunt ex realibus relationibus divinis. Plura de signis realis distinctionis fuse et erudite proposita vide, si lubet, apud Eximium Doctorem (2). Distinctio realis subdividitur in *positivam* et *negativam* et *mixtam*. Positiva versatur inter duo entia realia vel positiva, v. g. inter *Petrum* et *Paulum*, *hominem lapidem*. Negativa versatur inter extrema ficta vel carentias, v. g. inter *tenebras* et *cæcitate*, vel inter *cæcitate* et *surditate*. Mixta denique versatur inter extremum positivum et negativum, ut inter *lucem* et *tenebras*. Nota autem distinctionem negativam posse aliquando sumi in alio sensu pro mero defectu identitatis actu exercite inter extrema secundum se positiva, quæ tamen non actu existunt. Hoc modo animal et rationale Antichristi nondum existentis sunt negative distincta, seu non identica, quia cum actu non sint nequeunt proprie identitatem habere.

Distinctio realis positiva a multis dividi solet in *absolutam* et *modalem*. Modalis est, quæ existit inter rem et modum ejus, v. g. inter *hominem* et *sessionem* ejusdem vel *ubicationem*. Absoluta est illa, quæ versatur inter duo entia absoluta, qualia sunt, ut nunc intelligitur, ea quæ non postulatur intrinsece et essentialiter esse affixa alteri, ut possint existere. Absoluta vocari etiam solet *realis major*, modalis vero *realis minor*, et etiam *media* inter realem et rationis; non quod sit opus rationis, sed quia quamvis a parte rei detur independenter a mentis consideratione, tamen *modus* ob entitatis suæ tenuitatem non solet vocari *res*, sed *determinatio rei*, et propterea distinctio hujusmodi ad realem accedere

tertius

Distinctio absoluta et modalis, quæ etiam realis minor dicitur et media inter realem et rationis.

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 30, art. 1 etc.

(2) Disp. *Melaph.* 7, sect. 2. Cfr. quæ breviter disputat Lossada (*Logica*, tract. 1, disp. 1, n. 15 seqq.) contra Scotistas omnia signa distinctionis realis ad separabilitatem revocantes.

non videtur. Cæterum utrum distinctio modalis *dicenda* sit simpliciter realis, a reali minor et major distinctione rationis, atque adeo media inter realem ac rationis, est questio pure vocalis (1). Signum cognoscendi, saltem probabiliter, modalem distinctionem solet dari separabilitas non mutua, quando nempe unum quidem extremum ab alio separatim existere potest, alterum autem etiam per omnipotentis Dei virtutem non potest, sed essentialiter postulat esse alteri actu affixum (2). Utrum autem modalis distinctio detur in sensu explicato, disputatur, et mox, Deo favente, tractabitur.

Signum modalis distinctionis probabilis.

Distinctio formalis scotistica:

Scotistæ inter realem ac rationis distinctionem mediam obtrudunt *formalem*, quæ etiam ex suis defensoribus *scotistica* nuncupatur. Realem dicunt eam, quæ existit inter rem et rem, formalem vero, quæ versatur inter diversas ejusdem formalitates seu prædicata metaphysica diversis conceptibus intelligibilia.

actualis et virtualis:

Illa nunc exponenda est divisio distinctionis in *actualem* et *virtualem*, in quarum applicatione et acceptione sunt quædam auctorum controversiæ. Actualis distinctio est illa, qua unum antecedenter ad omnem operationem intellectus non est aliud. Talis est, fatentibus omnibus, realis distinctio, talisque videtur etiam Scotistis sua formalis distinctio. Virtualis distinctio non est actualis distinctio, sed æquivalentia distinctionis, quæ tum obtinet, cum una et eadem res æquivalet multis actu distinctis. Hæc ex multorum sententia dividitur in virtuales *extrinsecam* et virtuales *intrinsecam* (3). Virtualis extrinseca in eo consistit, quod res in se una et simplicissima multis æquivalet in perfectione vel munere aliquo, nimirum vel in essendo vel in operando et consequenter in fundando diversos conceptus, saltem si excipias diversitatem conceptuum, quæ solum sit penes connotata extrinseca. Potest enim ens aliquod in simplici sua essentia perfectiones in pluribus aliis dispersas possidere unite, virtutemque habere effectus multiplices pariendi,

virtualis intrinseca et extrinseca.

(1) De quo vide Lössada, *Logica* tract. 2, disp. 1, cap. 1, n. 21, 22.

(2) Vide Suarez, *Disp. Metaph.* 7, sect. 2, n. 6, 7.

(3) De variis acceptionibus virtualis distinctionis inter Auctores videri potest P. Christophor. Gill, *Sacra Scientia*, lib. 2, tract. 6, cap. 8, n. 3; Tanner *de Deo*, disp. 2, quest. 2, dub. 3, n. 3.

qui ab aliis entibus divisim producuntur: unde intellectui contemplanti, præbetur fundamentum ad substantiam illam sub diversis rationibus concipiendam. Et consequenter distinctio ista non est ipsi rei intrinseca et actualis, sed solum extrinseca. En distinctio virtualis extrinseca, vel fundamentalis, quam superius sub nomine distinctionis rationis rationata descripsimus, et nonnulli vocarunt etiam *mediatam*, quia nempe media distinctione rationis, quam fundat, verificare potest extrinsece prædicata intentionalia, quæ videntur opposita.

106. Distinctio virtualis intrinseca defini solet a suis patronis: *capacitas intrinseca unius rei antevergens operationem intellectus ad suscipienda sine contradictione prædicata intrinseca ex se contradictoria*. Sic *animal hominis et rationale*, secundum hanc sententiam, licet realiter unum sint, nec actu distinguantur a parte rei, habent tamen, etiam independentem a mentis consideratione aptitudinem et capacitatem, ut alterum dicatur, *simile bruto* et alterum *non simile bruto*, perinde ac si forent duo realiter diversa. Vides ergo plane in immensum distare has duas virtuales distinctiones, nam licet in hoc utraque conveniat, quod distinctio penes conceptus sit, et ante operationem intellectus in re non sit *actu* distinctio; intrinseca supponit in re veram ac realem potentiam vel capacitatem contradictoria prædicata suscipienda, unde in allato exemplo eadem res simpliciter prædicari potest similis et non similis alteri. At in extrinseca nulla supponitur hujusmodi capacitas, sed tantum dicitur eadem simpliciter res, *prout diversimode concepta*, posse variis, atque adeo oppositis, subjici prædicatis.

Quare distinctio hæc virtualis intrinseca partim differt, partim convenit cum scotistica. Convenit cum ea, quia independentem a mentis consideratione ac præcisione, dicitur verificare de eadem re prædicata realia opposita. Differt vero, quia non est, quemadmodum docent illius defensores, distinctio *actualis* a parte rei, cum actu a parte rei omnia sint unum, et sola adsit *capacitas* realis recipiendi prædicata contradictoria; ideoque non propria distinctio, sed umbra tantummodo et æquivalentia quædam distinctionis dicenda est (1).

In quo discrepent et in quo conveniant distinctio virtualis intrinseca et formalis scotistica.

(1) Cfr. Lössada, *Logic.* tract. 2, disp. 1, cap. 4, n. 2 et 3.

Utrum
admittenda sit
distinctio virtua-
lis intrinseca?

Intrinseca hæc distinctio virtualis ad mysteria quædam divinæ substantiæ illustranda nonnullasque apparentes contradictiones humanæ rationi impervias declarandas primo excogitata, ad ipsas quoque res creatas extensa est a quibusdam auctoribus. Quam doctrinam non pauci inter Thomistas propugnant, inter nostros autem Auctores præcipue P. Richardus Lynce (1). At eandem rejiciunt alii Thomistæ, nostrique scriptores communissime, saltem relate ad entia creata (2). Hi nimirum intelligere nequeunt, quomodo capacitas ista intrinseca suscipiendi prædicata contradictoria non inducat veram distinctionem a parte rei, aut quomodo non sit pura chimæra realitas illa, quæ opposita suscipere potest prædicata. Quænam enim manifestior chimæra, quam idem simul esse et non esse? Atqui si eadem realitas, nulla interveniente varia mentis consideratione, prædicata contradictoria suscipere potest, idem profecto simul esset et non esset.

Controversia ista quamvis forte convenientius disputaretur in quibusdam peculiaribus tractatibus, in quibus speciale aliquod dubium occurrat circa distinctionem aliquorum prædicatorum, generatim tamen nunc breviter solvenda est, negando possibile esse intrinsecam distinctionem virtualem. Nihil enim potest simul esse et non esse. Atqui si eadem realitas, ante omnem operationem intellectus, contradictoria prædicata suscipere posset, idem simul foret et non non foret.

Prob. Min. Secundum adversarios *animal* v. g. et *rationaliale* unum re idemque sunt, et nihilominus non quidem ob diversum concipiendi modum, sed secundum rem ipsam, *animal* hominis est principium assimilandi illum equo, et *rationaliale* non est principium assimilandi hominem equo. Ergo una eademque realitas nempe *animal rationale*, ex adversariorum sententiâ, prout est in seipsa est principium assimilandi et non est principium assimilandi hominem equo; quod implicat contradictionem (3).

(1) *Metaph.* lib. 2, tract. 4.

(2) *Relate ad entia creata*, inquam, nam in divinis extricandis etiam non pauci Nostratum ad intrinsecam istam distinctionem virtuales confugiunt.

(3) Instantias adversariorum contra hoc argumentum vide dissipatas apud Lossada *Logic.* loc. cit. n. 8 seqq.

Probatur præterea, quia si distinctio virtualis intrinseca admittatur, ruit vis syllogistica, prout a Logicis tradi consuevit, nec poterimus tamquam legitimas complecti consequentias secundum Figuras et Modos Aristotelicos deductas. Sit hic syllogismus in BARBARA: *Omnis animalitas est ratio similitudinis hominis cum equo. Sed omnis rationalitas est animalitas. Ergo omnis rationalitas est ratio similitudinis hominis cum equo.* En syllogismus rite depositum secundum Modum et Figuram omnium evidentissimam, qui tamen ex veris præmissis falso concludit juxta virtualistas. Similesque syllogismi fieri possent in omnibus illis materiis, in quibus intrinseca distinctio virtualis obruditur. Quare falsa reddentur passim principia: *Dici de omni*, et: *Quæ sunt eadem uni tertio etc.*, quibus tota nititur vis syllogistica.

Accedit quod inutilis jam erit deductio ad impossibile, per quam scilicet adversarius cogitur admittere duo contradictoria. Nam si hoc pacto argumenteris contra tuum adversarium, facilem effugiendi viam reperiet, opponens distinctionem virtualem, quæ mirifica vi gaudet contradictoria conciliandi (1).

Difficultates contra nostram sententiâ a Virtualistis oppositæ videri possunt apud Lossada (2): eas nos omitimus, partim quia theologicæ sunt, partim quia similes sunt iis argumentis, quæ in favorem distinctionis formalis a Scotistis fiunt, et paulo inferius a nobis dissipabuntur.

Tria hic restant discutienda, quæ haud levem præ se ferunt difficultatem, primum per quam præcisionem fiat rationis distinctio, alterum quid sentiendum sit de Scotistarum distinctione formali ex natura rei, tertium denique utrum admittenda sit distinctio modalis. Verum prius oportet expeditè illa, quæ in exordio hujus articuli proposuimus de similitudine, et æqualitate, alisque.

(1) Vide Lossada loc. cit. n. 13, 14 seqq. Cfr. De Benedictis, t. 4, lib. 1, quest. 5, cap. 5.

(2) *Ibid.* toto cap. 5. Cfr. Ant. Mayr. *Philos. perip.* part. 1, disp. 2, quest. 2, art. 8; de Benedictis loc. cit. paragr. 2; Semery, *Trienn. philos.* tom. 1, disp. 2, quest. 3, art. 2.

probabilius
negatur.

§ II.—SIMILITUDO ET ÆQUALITAS, DISSIMILITUDO,
DIVERSITAS AC DIFFERENTIA.

Quid similitudo. 107. *Eadem sunt*, inquit Aristoteles, *quorum substantia una; similia vero, quorum qualitas una; æqualia autem quorum quantitas una* (1). Usus enim vulgaris obtinuit ut convenientia plurium in ratione communi, in substantiis quidem nomen retineat identitatis, simpliciter loquendo et quasi per antonomasiam; in qualitatibus vero similitudinis; in quantitate denique æqualitatis. Nihilominus passim similitudo adesse dicitur etiam in substantiis, et generatim in qualibet entitate, quæ communi aliquo conceptu representari potest. Jam enim docuimus in Logica fundamentum universalium esse realem similitudinem individuorum; quare ubicumque adest identitas rationis vel unitas conceptus plura in se distincta coadunantis, ibi adest semper a parte rei similitudo.

Ut ergo adæquata pauloque latior, licet adhuc propria, rei notio habeatur, definiri similitudo potest convenientia vel communicatio in forma (2). Ea enim solent similia dici, quæ conformitatem aliquam habent inter se. Convenientia porro hæc in forma intelligenda est vel positive vel negative; neque enim minus similes dicendi sunt duo cæci ratione cæcitatatis, quam duo alba ratione albedinis. Ex quo patet illicio veri nominis similitudinem postulare subjecta distincta, quæ convenient in forma, vel unam unitate logica formam possideant (3). Nihil enim proprie sibi simile dicitur, sed simile alteri, sicut e converso nihil reapse alteri idem est, sed sibimetipsi. Quamobrem similitudo, licet magnam habeat affinitatem cum identitate, immo etiam sæpe cum ipsa

Quomodo se habeant inter se identitas et similitudo.

(1) Lib. 5 *Metaph.* cap. 15. Cfr. S. Thom. ib. lect. 17, paragr. c.
(2) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 4, art. 3.
(3) *Æqualitas et similitudo*, inquit Angelicus, *quantum est de sui significatione non importat unitatem quantitatis vel qualitatis in numero, sed sufficit quod sint idem specie. Hæc autem unitas est in diversis suppositis: et ideo æqualitas et similitudo simul cum unitate important distinctionem. Et propter hoc dicimus Filium similem Patri vel æqualem, non tamen eundem.* (S. Thom. 1.º dist. 19, quæst. 1, art. 1 ad 2.um)

confundi videatur, re tamen vera non parum ab illa distinguitur; quandoquidem identitas excludit multitudinem, et proprie ac simpliciter non reperitur in re nisi respectu suspisius, et propterea etiam importat relationem pure logicam, quia relatio realis extrema realiter distincta vindicat, at similitudo essentialiter supponit plurium distinctionem, ideoque realem relationem habet, est enim unitas quædam in multis, seu conformitas vel convenientia multorum in aliqua forma. Distinctio hæc modusque se habendi quodammodo oppositus apertius patet in identitate rationis, quæ cum similitudine conserta est. Quæ enim similia sunt, identica logice seu per rationem dicuntur v. g. duo homines, qui ad eandem speciem, duo animalia, quæ ad idem genus pertinent: ita tamen, ut similia quidem sint *re, simpliciter, et intrinsece*, identica vero non nisi *logice, secundum quid, et extrinsece*, et identica sint solum, quia similia sunt, nam similitudo plurium a parte rei existens est fundamentum unitatis vel identitatis logicæ, quæ inter illa intercedit.

Jam æqualitas similitudinem quamdam et convenientiam involvit, et omnia æqualia possunt dici similia, non tamen vicissim (1), quia similia possunt esse minorâ respectu majorum, non tamen æqualia; æquale enim dicitur, docente Aristotele (2) quasi per negationem minoris et majoris, *Æqualitas ergo includit in se similitudinem et aliquid plus, quia excludit excessum* (3), atque adeo definiri potest unitas in quantitate, nam *idem est aliquid esse æquale alicui, quod habere quantitatem illius* (4). At quantitas est duplex, altera molis, altera virtutis seu præstantiæ et magnitudinis perfectionis; et æqualitas est identitas quantitatis utrovis sensu intellectæ, ac proinde dari potest non solum in rebus corporeis, cum habent easdem dimensiones, sed etiam in spiritualibus, cum una aliam non excedit in perfectionis gradu, atque adeo in divina substantia, in qua *tolæ tres personæ coæternæ sibi sunt et coæquales* (5). Apposite Aquinas:

Quid æqualitas.

Quantitas duplex, molis et virtutis.

(1) Vide S. Thom. 1.º dist. 19, quæst. 1, art. 1 ad 3.um
(2) Lib. 10 *Metaph.* text. 19.
(3) S. Thom. 1 p. q. 42, art. 1, ad 2.um
(4) S. Th. 1.º dist. 19, quæst. 1, art. 2.
(5) Symbol. Athanasian.

Duplex est quantitas: una scilicet quæ dicitur quantitas motis vel quantitas dimensiona, quæ in solis rebus corporalibus est... Alia est quantitas virtutis, quæ attenditur secundum perfectionem naturæ vel formæ: quæ quantitas designatur, secundum quod dicitur aliquid magis vel minus calidum, in quantum est perfectius vel minus perfectum in tali caliditate (1). Illa ergo quæ secundum utramvis quantitatem excessum inter se non habent, æqualia dicuntur.

Similitudo
generica,
specificata et
analogica.

Similitudo multipliciter dividi potest, et primo quidem in specificam, genericam et analogicam. Prima est eorum, quæ specie altera eorum, quæ genere conveniunt; tertia eorum, quæ nec genere conveniunt, sed solum continentur sub uno aliquo conceptu analogice communi, quo pacto omnia inter se similia sunt in ratione entis, et creaturæ etiam omnes sunt similes Deo.

Similitudo realis
et intentionalis
seu
secundum
representa-
tionem.

Secundo similitudo potest esse inter plura, vel secundum naturam, vel secundum representationem tantum. Primo modo duo homines similes sunt; altero modo species intentionales dicuntur et sunt similitudines objectorum, quæ representant (2).

Præterea similitudo alia est *exemplaris* et causæ ad effectum vel principii ad principiatum, alia *exemplata*, et effectus ad causam vel principiatum ad principium. Extrema, quæ huiusmodi prædita sunt similitudine, ut nempe aliud ab altero accipiat formam, per quam simile fiat illi, hoc modo se habent inter se, ut illud quod formam participat dicatur simile alteri, unde participat; non autem e converso. *Ut si dicamus, quod pictura est similis homini, et non e converso; non enim dicitur, quod homo sit similis suæ imagini, proprie loquendo (3).* Et ita etiam omnes creaturæ dicuntur similes Deo, quatenus naturam divinam, licet deficientissime, imitantur;

(1) S. Th. 1. p. q. 42, art. 1 ad 1.um Videri etiam potest Auctor *Summæ totius Logicæ Aristot.*, tract. 3, de *Prædicam. quantitatis*, cap. 8, ubi declarat, quomodo se habeant inter se similitudo et æqualitas.

(2) Vide S. Thom. de *Verit.*, quæst. 2, art. 3 ad 9.um; art. 5 ad 5.um et 17.um; 1. p. quæst. 85, art. 8 ad 2.um; quæst. 88, a. 1 ad 2.um; 1.º dist. 34, quæst. 3, art. 1 ad 4.um; et alibi sæpe.

(3) S. Thom. 1.º dist. 19, quæst. 1, art. 2.

non tamen e converso Deus dicitur similis creaturæ proprie loquendo (1), nisi forte per modum exemplaris (2).

Plures denique gradus similitudinis enumerat S. Thomas his verbis: *Cum similitudo attendatur secundum convenientiam vel communicationem in forma, multiplex est similitudo secundum multos modos communicandi in forma. Quædam enim dicuntur similia, quæ communicant in eadem forma secundum eandem rationem et secundum eundem modum: et hæc non solum dicuntur similia, sed æqualia in sua similitudine; sicut duo æqualiter alba, dicuntur similia in albedine. Et hæc est perfectissima similitudo. Alio modo dicuntur similia, quæ communicant in forma secundum eandem rationem, et non secundum eundem modum, sed secundum magis et minus, ut minus album dicitur simile magis albo. Et hæc est similitudo imperfecta. Tertio modo dicuntur aliqua similia, quæ communicant in eadem forma, sed non secundum eandem rationem, ut patet in agentibus non univocis. Cum enim omne agens, agat sibi simile, in quantum est agens; agit autem unumquodque secundum suam formam, necesse est, quod in effectu sit similitudo formæ agentis. Si ergo agens sit contentum in eadem specie cum suo effectu, erit similitudo inter faciens et factum in forma, secundum eandem rationem speciei, sicut homo generat hominem. Si autem agens non sit contentum in eadem specie, erit similitudo, sed non secundum eandem rationem speciei... Si igitur sit aliquod agens, quod non in genere continetur, effectus ejus adhuc magis remote accedit ad similitudinem formæ agentis, non tamen ita quod participet similitudinem formæ agentis, secundum eandem rationem speciei aut generis, sed secundum aliquam analogiam, sicut ipsum esse est commune omnibus. Et hoc modo illa, quæ sunt a Deo, assimilantur ei, in quantum sunt entia, ut primo et universali principio totius esse (3).*

108. Hinc patet, quamvis *simile ac dissimile* oppositionem aliquam habeant, nihilominus ea, quæ non sunt perfecte et cum æqualitate similia similitudinem habere admixtam dissi-

Potest aliquid
esse simile simul
et dissimile.

(1) Vide S. Thom. 1. p. quæst. 42, art. 1 ad 3.um; 1.º *Contr. Gent.* cap. 29; 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 4 ad 6.um; dist. 48, quæst. 1, art. 1, ad 4.um; de *Verit.*, quæst. 2, art. 11 ad 1.um

(2) S. Thom., de *Verit.*, quæst. 4, art. 4 ad 2.um

(3) S. Thom. 1. p. q. 4, art. 3 corp.

militudini, seu esse similia simul et dissimilia, nam quatenus eandem, saltem aliquo modo, participant formam, similia sunt, quatenus vero non participant illam imperfecte, sunt dissimilia. Et sic testante Dionysio, *eadem similia sunt Deo et dissimilia; similia quidem, secundum quod imitantur ipsum, prout contingit eum imitari, qui non perfecte imitabilis est; dissimilia vero secundum quod deficiunt a sua causa* (1).

Quid
dissimilitudo et
diversitas: non
omnino
idem est ac
distinctio

Sicut identitati opponitur distinctio, ita similitudini *dissimilitudo*, quæ in *diversitatem* et *differentiam* dispesci potest.

Diversitas et diversum solet sæpe pro *distinctio* ac *distincto* sumi, et sic non raro solet etiam a S. Thoma (2) opponi *identitati* et *eidem*; id tamen omnino intelligendum esse puto de identitate logica, seu similitudine. Nam ad distinctionem nihil aliud requiritur, nisi defectus identitatis realis, et quæ non habent unam intrinsecæ naturam, seu sunt plura numero, eo ipso distincta sunt, quamvis nullam habeant diversitatem, propterea quod simillima et æqualia sint. Hoc modo duæ lineæ unius metri distinctæ quidem sunt, licet non diversæ nec differentes, et humanitas Petri et humanitas Pauli distinctæ pariter sunt, non tamen diversæ nec differentes, quia ita secundum solam specificam rationem consideratæ, æquales sunt in perfectione. Diversitas ergo ac differentia aliquid amplius requirit, nempe dissimilitudinem.

vel etiam
differentia.

Diversa itaque ac differentia proprie sunt, quæ non habent similitudinem. At quid, quæso, differt inter hæc ipsa? Diversa ita sunt dissimilia, ut non requirant ullam similitudinem et convenientiam; differentia vero proprie sunt, quæ partim conveniunt, partem discrepant. Ideo diversitas est propria rationum simplicium, ut sunt v. g. differentia specificæ; at differentia est propria rationum compositarum, ut sunt species et genera proxima et intermedia, quæ ideo dicuntur differre, quia conveniunt per rationem genericam, ac discrepant per differentias specificas, sicut *homo* et *leo* communem habent animalitatem, et discriminantur differentis

(1) S. Dion. *de Divinis Nomin.* 1, cap. 9. Vide S. Thom. 1 p. quæst. 4, art. 3 ad 1.um; 1.º *Contr. Gent.* cap. 20, vers. fin.; *de Verit.* quæst. 2, art. 11 ad 1.um

(2) Vide S. Th. lib. 1.º *Contr. Gent.* cap. 17, fin.; *de Potent.* quæst. 7, art. 3 ad 3.um; *Metaph.* lib. 1.º lect. 4, paragr. g.

propriis cujusque species constituentibus, et simili modo Petrus et Paulus conveniunt specie, ac differunt per varias differentias. Ideo denique simplicia dicuntur seipsis diversa esse, quia totaliter dissimilia sunt, et non habent aliud, per quod invicem discriminentur, præter propriam entitatem dissimilem. Hoc pacto genera suprema decem prædicamentorum seipsis vel per se primo diversificantur, quia non constituuntur propriis differentis, cum ens non contrahatur in inferiora per veram compositionem metaphysicam, sed solum per expressiorem conceptum, prout jam alibi ostensum reliquimus (1). At vero cætera inferiora genera et species, utpote composita metaphysice, non seipsis differunt, sed per adjectas differentias. Tota hæc doctrina S. Thomæ est. *Differens... inquit, ut in 10 Metaphysicorum* (text. comm. 12) *determinatur, dicitur ad aliquid, nam omne differens, aliquo est differens. Diversum autem aliquid absolute dicitur, ex hoc quod non est idem. Differentia igitur in bis quærenda est, quæ in aliquo conveniunt, oportet enim aliquid in bis assignari, secundum quod differant, sicut duæ species conveniunt in genere, unde oportet, quod differentis distinguantur. In bis autem, quæ in nullo conveniunt, non est quærendum, quo differant, sed seipsis diversa sunt. Sic enim et opposita differentia ab invicem distinguuntur, non enim participant genus, quasi partem suæ essentia, et ideo non est quærendum, quibus differant, seipsis enim diversa sunt. Sic enim Deus et materia prima distinguuntur, quorum unum est actus purus, aliud potentia pura, in nullo convenientiam habentes* (2). Ex quo sequitur ea, quæ differunt, esse quoque diversa, et quæ diversa, esse etiam distincta, non vero e converso.

Jam si quæras, quo genere oppositionis opponantur diversum et simile vel idem, sic respondet S. Thomas. *Idem... et diversum non opponuntur ut contradictoria, quorum alterum necesse est verum esse de quolibet ente aut non ente, sed opponuntur ut contraria, quæ non verificantur nisi de ente.*

(1) Vide supra, Disp. 1. cap.

(2) S. Thom. 1.º *Contr. Gent.* cap. 17 fin. Cfr. 1 p. quæst. 3, art. 8, ad 3.um; quæst. 90, art. 1 ad 3.um; *de Potent.* quæst. 7, art. 3, ad 2.um 1.º dist. 8, quæst. 1, art. 2, ad 3.um; 2.º dist. 17, quæst. 1 art. 1, ad 5.um; *Metaph.* lib. 10, lect. 4, paragr. g.

Et ideo diversum non dicitur de non entibus. Sed non idem, quod contradictorie opponitur eidem, dicitur etiam de non entibus. Sed in omnibus entibus dicitur idem aut diversum. Omne enim quod est ens et unum in se, comparatum alteri, aut est unum ei, et sic est idem, aut non unum aptum natum esse unum, et sic est diversum. Sic igitur diversum et idem opponuntur (1).

Utrum duo entia
perfecte similia
dari queant
inter
controverſia
Leibnitium
et Clarkium.

109. Finem non prius huic articulo imponam, quam celebrem controversiam commemorem inter Leibnitium et Clarkium agitatam, utrum duo entia perfecte similia ideoque solo numero distincta dari possint. Negabat prior, alter affirmabat (2). Et negativam quoque sententiam tuerentur illi auctores, qui ut superius innumis, individua ejusdem speciei non solum esse de facto, sed etiam non posse non esse diversæ perfectionis substantialis existimant (3). Sententiam affirmantem Clarkii tenent plures recentiores (4), quam nos quoque sequendam esse arbitramur, quia nullam videre possumus intrinsicam repugnantiam in eo, quod sint simul duo entia hujusmodi perfecte similia soloque numero distincta: quapropter poterit illa Deus, si voluerit, creare.

Dicēs cum Leibnitio: α) Nullibi experimur entia perfecte similia. β) Nihil est sine ratione sufficienti. At si possibilia forent plura entia similia, nulla foret ratio sufficiens, cur Deus unum præ alio crearet. γ) Denique non possent hujusmodi entia inter sese distingui.

Hæc tamen nimis levia sunt, quæ mirum est tantum ingenium movere potuisse. Ad α) primum enim negatur consequentia. Quod enim nemo expertus unquam fuerit duo entia perfecte similia, solum probaret ad summum de facto non dari talia entia. Atqui evidens est, ex eo quod aliquid nunquam factum sit, non posse concludi, impossibile esse; nisi absurdè velis omnia quæcumque possibilia sunt fieri,

(1) S. Thom. *Metaph.* lib. 10, lect. 4, paragr. g.

(2) Vide *Recueil de lettres entre Leibn. et Clarke*, inter, Opp. Leibnitii, tom 2, edit. Genevensis.

(3) Vide supra artic. 3, paragr. IV, n. 04, *Prima sententia*.

(4) Vide v. g. P. Liberatore, *Instit. philos.* vol. 1, *Metaphys. generalis*, cap. 1.um, art. 5, n. 35; P. Gustav. Lahousse, *Ontologia*, part. 2, cap. 2, art. 6, n. 625, 626.

atque adeo divinam omnipotentiam ad ea solum, quæ de facto fiunt, se porrigere. De quo errore mox aliquid dicendum.

Ad β) alterum negatur Minor, nam manifestatio gloriæ divinæ in gradu, quem Deus libere voluerit, potest esse ratio sufficiens creandi hoc potius, quam aliud.

Tertium γ) denique negatur. Quamvis enim forte non possent entia prorsus similia a nobis discerni, non sequitur quod non forent distincta in seipsis, sicut corpora quæ compenetrantur per divinam virtutem, vere inter se distinguuntur. Addo etiam, quod entia perfectissime similia possent etiam a nobis distingui, si loco separarentur, aut tempore.

ARTICULUS VI.

Utrum distinctio rationis fiat per objectivam præcisionem, an per formalem.

110. Quæstionem hanc inde a sæculo XVII maxima animorum contentione agitatam, mox oblivione sepultam, breviter hic proponendam duximus, non ut subtiliora parumque forte utilia et ruderibus antiquitatis eruamus, sed ut historicæ saltem aliquid in bonum studiosorum de celeberrima controversia delibemus. Fieri enim nequit, ut veterum auctorum volumina legentes aliquam illius mentionem in tractatu de universalibus, vel in aliis non reperiant. Fundamentum autem vel occasio controversiæ hujus stat in eo, quod distinctio rationis aliquam intellectus præcisionem involvat, per quam sicut ea, quæ conjuncta sunt, ense vel alio instrumento scinduntur, ita prædicata realiter identificata quasi separantur intentionaliter, aliis representatis, aliis vero non representatis. Est enim præcisio vel abstractio mentalis consideratio vel expressio unius, non considerato vel expresso alio realiter identificato cum illo. Hoc pacto ratio generica v. g. præscinditur a differentia specifica, quam supponimus nunc identificari cum illa. Jam præcisio hæc bifariam intelligi potest, primo ex parte objecti, et vocatur præcisio objectiva, et secundo ex parte actus vel modi cognoscendi, et vocatur præcisio formalis. Præcisio objectiva in eo consistit, quod cognitio ita unum prædicatum attingat, ut cætera cum illo

Status
questionis
reique difficultas
exponitur.